

ризиковою ситуацією на малому підприємстві // Актуальні проблеми економіки. - 2010.- №4.-с.144-149

13. П.В. Пузирьова. Базові методи нейтралізації фінансових ризиків у підприємницькій діяльності // Актуальні проблеми економіки. - 2010. - №5. - с.143-149

14. Тэпман Л.Н. Риски в экономике: Учеб, пособие для вузов / Под ред. В.А. Швандара. - М.: ЮНИТИ ДАНА, 2002. - 380 с.

15. Фінансові результати діяльності підприємств України за січень-грудень 2010 року за даними експрес-випуску Державного комітету статистики України від 16.02.2011 №32 // www.ukrstat.gov.ua.

16. Шегда А.В., Голованенко М.В. Ризики в підприємстві: оцінювання та управління: Навч. посібник / За ред. А.В. Шегди. - К.: Знання, 2008. - 271с.

Annotation. This article explores the risks in the activities of small and medium businesses. Defined classification and sources of risk situations. The methods of diversification and methods of risk analysis.

Key words: risk, uncertainty, diversification, small and medium businesses, factors and methods of evaluation of risk, strategy risk avoidance.

УДК 33.025.3:347.7

Рибчинський О.М., старший викладач кафедри економіки підприємства

СИСТЕМА ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ ПІДПРИЄМСТВА

В статті обгрунтовано доцільність захисту комерційної таємниці та наведено критерії визначення відомостей, що її становлять.

Ключові слова: комерційна таємниця, захист інформації, відомості, які становлять комерційну таємницю, конфіденційна інформація.

Дуже часто при прийомі на роботу адміністрація наполягає на підписанні працівниками зобов'язання про нерозголошення інформації, що становить комерційну таємницю. Слід зауважити, що попередньо працівник обов'язково повинен бути ознайомлений з переліком такої інформації. Адже якщо йому не відомо про те, які відомості належать до комерційної таємниці, то, відповідно, він не несе відповідальності за їх розголошення.

Відомості комерційного характеру є комерційною таємницею чи конфіденційною інформацією лише у тому разі, якщо це документально підтверджено відповідним волевиявленням їх власника.

Конкуренція є рушійною силою ринкової економіки. Саме вона стимулює виробництво товарів, яких потребує споживач, сприяє встановленню обгрунтованих цін на товари, підвищенню якості товарів, послуг та поліпшенню умов їх реалізації.

Взагалі конкуренцію можна охарактеризувати як змагання між суб'єктами ринку з метою здобуття, завдяки власним досягненням, переваг над іншими суб'єктами ринку; однак варто зазначити, що не завжди такі переваги досягаються легітимними шляхами.

Зокрема, швидкий розвиток ринкової економіки або окремої сфери послуг, поява на ринку нових виробників товарів та послуг та, відповідно, встановлення більш жорстких вимог боротьби за споживача, зумовлює прояви недобросовісної конкуренції.

Визначення недобросовісної конкуренції наведено у ч.1 ст. 32 Господарського кодексу України, ст. 1 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», відповідно до яких недобросовісною конкуренцією є будь-які дії в конкуренції, що суперечать правилам, торговим чи іншим чесним звичаям у підприємницькій діяльності. Зокрема, ст.ст. 16 - 19 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» до недобросовісної конкуренції прямо віднесені дії щодо неправомірного збирання, розголошення, схилення до розголошення та неправомірного використання комерційної таємниці.

З'ясуємо, що ж відноситься до комерційної таємниці? Варто відмітити, що на даний час відсутній спеціалізований нормативно-правовий акт, що б регулював відносини, пов'язані із комерційною таємницею, але відповідні норми містяться у Цивільному кодексі, Господарському кодексі України, Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», Законом України «Про інформацію» та деякими іншими нормативно-правових актах.

Основні положення щодо комерційної таємниці передбачені Цивільним кодексом України згідно ч.1 ст. 420, ч.1, 2 статті 505 якого комерційна таємниця є об'єктом права інтелектуальної власності та до неї відноситься інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невід'ємною та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію. Комерційною таємницею можуть бути відомості технічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру, за винятком тих, які відповідно до закону не можуть бути віднесені до комерційної таємниці. Дещо схоже визначення містить і ст. 162 Господарського кодексу України, відповідно до якої суб'єкт господарювання, що є володільцем технічної, організаційної або іншої комерційної інформації, має право на захист від незаконного використання цієї інформації третіми особами, за умов, що ця інформація має комерційну цінність у зв'язку з тим, що вона невідома третім особам і до неї немає вільного доступу інших осіб на законних підставах, а володільць інформації вживає належних заходів до охорони її конфіденційності. При цьому згідно ч.1 ст. 36 Господарського кодексу України відомості, пов'язані з виробництвом, технологією, управлінням, фінансовою та іншою діяльністю суб'єкта господарювання, що не є державною таємницею, розголошення яких може завдати шкоди інтересам суб'єкта господарювання, можуть бути визнані його комерційною таємницею. Склад і обсяг відомостей, що становлять комерційну таємницю, спосіб їх захисту визначаються суб'єктом господарювання відповідно до закону.

Проте до комерційної таємниці може належати: технологічна інформація; відомості про управління підприємством; відомості про фінанси підприємства (відомості про систему оплати праці; відомості, що розкривають показники фінансового плану; майнове становище, кількість і вартість товарних запасів; відомості про баланс підприємства; відомості про стан банківських рахунків підприємства, відомості про рівень доходів підприємства); відомості про плани підприємства (плани закупівель, продажу та

інвестицій). А також інші відомості, зокрема, такі:

- собівартість продукції;
- розмір торговельної націнки;
- обсяги виробництва продукції;
- поточні і перспективні плати виробництва; стратегія підприємства;
- відомості про постачальників, продавців та покупців продукції

підприємства;

- відомості про виробниче обладнання;
- відомості про способи придбання і реалізації продукції підприємства;
- зміст та характер договорів та контрактів, однією із сторін в яких виступає

підприємство;

- відомості щодо обладнання приміщень підприємства охоронною

сигналізацією та місця її встановлення.

Визначення порядку захисту інформації, організації роботи з нею здійснюється відповідно до Положення про організацію роботи з інформацією, що становить банківську і комерційну таємницю та є конфіденційною. Положення передбачає: права працівників підприємства, банку та інших осіб щодо отримання інформації з обмеженим доступом, обов'язки посадових осіб підприємства, банку по роботі з грифованими документами, виробами та засобами, правила ведення переговорів за допомогою засобів зв'язку, спілкування з клієнтами, контрагентами та відвідувачами; правила оформлення доступу до інформації з обмеженим доступом, порядок розробки, зберігання, пересилання та руху грифованих документів в установах підприємства, банку; загальні обов'язки персоналу підприємства, банку зі збереження їх таємниць; порядок доступу на засідання і наради, де обговорюються питання, що стосуються комерційної таємниці; інші питання, що регулюють правила доступу до інформації з обмеженим доступом.

До нормативної бази підприємства, банку з питань захисту інформації також належать зобов'язання працівників стосовно зберігання комерційної таємниці, угоди про конфіденційність з клієнтами, контрагентами, партнерами та іншими суб'єктами, з якими підприємство, банк вступає у правовідносини, різного характеру пам'ятки, інструкції, заяви тощо. Проте згідно зі ст. 62 Закону України «Про банки і банківську діяльність» інформація, що становить банківську таємницю фізичних осіб — клієнтів банку розкривається банком на письмовий запит або з письмового дозволу власника інформації, а також на письмову вимогу або за рішенням суду. Водночас, банківська таємниця юридичних осіб — клієнтів банку, крім зазначених умов, розкривається у визначених цим Законом випадках.

Необхідно також зазначити, що особа, яка самостійно і добросовісно одержала інформацію, що є комерційною таємницею, має право використовувати цю інформацію на свій розсуд, проте якщо ця інформація здобута протиправним шляхом, то відповідальність за ці дії настає відповідно до діючого законодавства.

До загальних заходів захисту інформації в засобах і мережах їх передачі і обробки переважно передбачають використання апаратних, програмних та криптографічних засобів захисту. В свою чергу, апаратні засоби захисту застосовуються для вирішення таких завдань:

- перешкоджання візуальному спостереженню і дистанційному

підслухуванню;

- нейтралізація паразитних електромагнітних випромінювань і наводок;
- виявлення технічних засобів підслуховування і магнітного запису, несанкціоновано встановлених або які пронесено до установ підприємства, банку;
- захист інформації, що передається засобами зв'язку і знаходяться в системах автоматизованої обробки даних.

За своїм призначенням апаратні засоби захисту поділяються на засоби виявлення і засоби захисту від несанкціонованого доступу. Слід зазначити, що універсального засобу, який би дозволяв виконувати всі функції, не існує, тому для виконання кожної функції відповідно до виду засобів несанкціонованого доступу існують свої засоби пошуку та захисту. За таких умов заходи щодо протидії незаконному вилученню інформації за допомогою цих засобів досить трудомісткі та дорогі і вимагають спеціальної підготовки фахівців.

Захист інформації від копіювання здійснюється завдяки виконанню таких функцій:

1. ідентифікація середовища, з якого може запускатись програма;
2. аутентифікація середовища, із якого запущена програма;
3. реакція на запуск із несанкціонованого середовища;
4. реєстрація санкціонованого копіювання;
5. протидія вивченню алгоритмів роботи системи.

Складність визначення, яка саме інформація підприємства підлягає захисту, полягає в тому, одна й та сама інформація в одному випадку вважатиметься конфіденційною, а в іншому - ні. Кожен підприємець самостійно визначає склад відомостей, що належатимуть до комерційної таємниці. Законодавством України встановлені два обмеження, застосовуваних до таких відомостей.

Працівники підприємства у випадку розголошення відомостей, що становлять комерційну таємницю підприємства, підлягають негайному звільненню з дотриманням порядку, передбаченого Кодексом законів про працю України. У випадку якщо діями працівника із збирання та розголошення комерційної таємниці підприємства були завдані збитки, такий працівник зобов'язаний відшкодувати всі збитки, пов'язані з його незаконними діями. І, звісно, у разі навмисних дій мова може йти про кримінальну відповідальність.

Важливий елемент механізму захисту комерційної таємниці — встановлення порядку роботи з матеріальними носіями такої інформації: кресленнями, дискетами, магнітними стрічками тощо. Вибираючи зручні форми обліку конфіденційної інформації, необхідно враховувати, що:

- по-перше, відмітні знаки (грифи) на документах не повинні збігатися з грифами, що використовуються в сфері захисту державних таємниць;
- по-друге, вони повинні бути зрозумілі тільки співробітникам даного підприємства і не привертати до себе уваги сторонніх осіб;
- по-третє, кількість грифів повинна бути чітко визначеною;
- по-четверте, роботу підлеглих доцільно організувати за принципом «чистих столів».

Суть його полягає в тому, що співробітник за своєї відсутності не повинен залишати жодного документа на своєму робочому місці. Вся інформація має надійно зберігатися у сейфі, металевій шафі або у шухляді столу.

У Переліку також бажано вказати конкретний строк, на який та чи інша інформація

набуває статусу комерційної таємниці.

Структурні підрозділи та співвиконавці повинні бути ознайомлені з Переліком у частині, що їх стосується, керуватися ним у своїй роботі й приводити у відповідність до нього грифи документів.

Виконавець і керівник, перш ніж підписати будь-який документ, оцінюють його на наявність інформації, що є комерційною таємницею підприємства.

За наявності таких відомостей на першому, титульному аркуші в правому верхньому куті потрібно поставити гриф. Наприклад, «КОМЕРЦІЙНА ТАЄМНИЦЯ».

Зняття з інформації статусу комерційної таємниці підприємства здійснюється після закінчення контрольного строку або внаслідок настання певних обставин (поява нового зразка, витік інформації до конкурента тощо).

Це рішення приймають ті самі особи, що затвердили Перелік.

В основі такої системи роботи повинна лежати зацікавленість виконавців як у виявленні нових об'єктів захисту, так і у визначенні оптимального моменту зняття обмежень на поширення інформації.

При опублікуванні інформації, що раніше була закритою, рекомендується приділяти більше уваги її практичній цінності та ексклюзивності, щоб зацікавити в її використанні потенційних споживачів як у межах країни, так і за кордоном. Разом з тим обсяг опублікованих даних не повинен бути достатнім для самостійного впровадження їх без додаткової інформації розроблювана.

Незалежно від обраного підприємством шляху захисту комерційної таємниці працівник, приступаючи до виконання своїх обов'язків, має бути поінформований:

- про порядок і процедуру набуття матеріалами, документами та виробами статусу комерційної таємниці підприємця;
- про правила, пов'язані з доступом до інформації, що є комерційною таємницею;
- про обов'язки й обмеження, що покладаються на виконавців, допущених до відомостей конфіденційного характеру (наприклад, діловодство, облік, збереження, розмноження, обробка інформації тощо);
- про порядок прийому представників інших суб'єктів підприємницької діяльності та передачі їм інформації;
- про відповідальність за розголошення відомостей, що складають комерційну таємницю підприємства, або за порушення встановленого порядку роботи з ними.

Таким чином, у результаті заходів організаційного характеру, як з боку керівника, так і з боку працівників і служби безпеки на підприємстві, вирішуються питання стосовно використання інформації з обмеженим доступом на підприємстві. Для того щоб така система працювала, знадобиться чимало зусиль та кваліфікованих управлінських рішень. Водночас, слід розуміти, що людина, котра має доступ до якоїсь цінної, нікому не відомої інформації, має спокусу скористатись такою інформацією задля власного збагачення. Саме тому в нових умовах технологічного прогресу дуже велику роль відіграє захист інформації як доступної звичайним способом, так і за допомогою спеціальних пристроїв отримання баз даних.

Список використаних джерел

1. Назаренко Ю.О., Смирнов А.А. Правовая регламентация защиты сведений, составляющих коммерческую тайну // Форум права. - 2009. - №2. - с.284-295
2. Носік Ю. В. Підстави виникнення, зміни і припинення прав на комерційну таємницю в Україні // Бюлетень Міністерства юстиції України. - 2006. - № 1, - С 86-94.
3. Носік Ю. Міжнародно-правова охорона комерційної таємниці // Право України. - 2004. -№11.-С. 131-135.
4. Носік Ю. В. Збереження комерційної таємниці в господарському судочинстві // Вісник господарського судочинства. - 2003. - № 3. - С. 214 - 223.
5. Шевелева Т. Правові аспекти регулювання відносин, пов'язаних з комерційно» таємницею в проекті Закону України «Про охорону прав на комерційну таємницю» //Інтелектуальна власність № 7, 2008, с. 9-14.

Annotation. In the article grounded expedience of defence of commercial secret and the criteria of determination of information are resulted, that it is made.

Key words: commercial secret, priv, information which make a commercial secret, confidential information.

УДК 332.146(477.43):330.322.1

Свідер О.П., старший викладач кафедри економічної теорії

АНАЛІЗ СТАНУ ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ХМЕЛЬНИЦЬКУ ОБЛАСТЬ

В статті розглядається стан залучення прямих іноземних інвестицій в Хмельницьку область. Проаналізовано структурні та географічні аспекти та загальна динаміка в контексті загальноукраїнських тенденцій.

Ключові слова: *прямі іноземні інвестиції, тренд, структура, капіталовкладення.*

Постановка проблеми. Економічний розвиток будь-якої країни у сучасному глобалізованому світу тісно пов'язаний з її взаємодією з іншими учасниками міжнародних економічних відносин, а отже питання зовнішньоекономічних відносин між країнами або окремими регіонами завжди є актуальним.

Процес трансформації перехідних економік має особливості в різних країнах. Ці особливості обумовлені різними факторами, зокрема, відмінними початковими умовами, в яких опинилися країни, різними структурами економік та галузей, величиною внутрішніх ринків збуту та наявністю кваліфікованої робочої сили тощо. Інтеграція економік країн центральної Європи та Балтії проходить швидшими темпами, ніж інтеграції у світову економічну систему інших країн колишнього Радянського Союзу (в тому числі і України). Це ж стосується й економічних реформ та приведення законодавства у відповідність до світових норма і стандартів. Структурні зрушення та розрив економічних зв'язків в країнах СНГ призвів до різкого скорочення промислового виробництва, а відповідно і ВВП на початку дев'яностих років, в той час коли відносні відокремленість та